

Kan vi ha en mening?

Taler

Johan Borgen

Omstendigheter

Innlegg i Søndagsposten i NRK radio, desember 1966

- 1 Vi kultursnobber har lett for å trekke på skuldrene av en del samtidsfenomener.
«Damebladene», sier vi for eksempel - uten noensinne å ha lest et dameblad.

- Her om dagen falt jeg over en artikkel i det svenske Nye Damernas Värld. Den
5 tok utgangspunkt i en uttalelse av en industrimann som lød: «Det er lett å
dømme når man sitter foran TV-apparatene og drikker kaffe.» Men - som
forfatteren i Damernas Värld skriver: «Tongångernas föreföll så egendommeligt
välbekanta». Og fortsetter: «Det har lytt i svenske ører helt siden 30-årene. Dere
10 som sitter der hjemme i Sverige - dere vet jo ikke hvordan det Tyskland så ut
som Hitler kom for å la orden på».

- Videre: «Sverige, som aldri har hatt noen kolonier, skal ikke ytre seg om
franskmennenes problemer i Algerie. Og i dag: - Vi som ikke har noen negre i
landet, kan slett ikke forstå problemene i Sør-Afrika. Eller: Det er sjofelt av det
15 nøytrale Sverige å skyldre på amerikanerne som ofrer guttene sine i Vietnam».
Og så videre.

- Men - fortsetter skribenten sitt argument - vi biter ikke på dette feite flesket
lenger, det er faktisk lettere - aldri lett - å dømme når man sitter i et fritt land
20 med fri presse og radio og fjernsyn, når man ikke er part i saken, og har fri
tilgang på stoff. Vi kan i virkeligheten veie fenomenene mer objektivt uten å bli
forblindet av egne ønsker. Se, den slags kan man altså råke ut for i de foraktede
damebladene med matoppskrifter - som vi alle nyter godt av - og moteidéer -
som vi nyter synet av. -

25

Dette minner oss om svært «velbekanta tongånger». For å fortsette galoppen:
«Hvordan kan vi i et lite land som ingenting betyr i sammenhengen, snakke om

nedrustning? Hvordan kan vi småfolk formaste oss til å ha en mening om de
30 stores uløselige problemer? De vet nok best selv.»

Men så se dere om da, kjære medmennesker. Når har de store løst sine egne eller
våre problemer?

35 Allerede ved et kort tilbakeblikk på forutsetningene for den første verdenskrig,
den fra 14 til 18, viste det seg at nettopp de store menn i de store nasjoner hadde
gjort alle de elementære tabber som gjøres kunne. Og er det, når alt kommer til
alt, noen grunn til å ha noen særlig respekt for dem som skapte den andre
verdenskrigen eller den situasjonen vi er oppe i dag. Det den, formodentlig
40 kvinnelige forfatteren, i Damernas Värld egentlig gjør oppmerksom på, er at vi
tar til å våkne fra vår autoritetssøvn. Kaffekopper eller ikke kaffekopper, vi
godtar ganske enkelt ikke lenger de gamle tankebanene om gjengjeldelse, om
forsvar, om nasjonale krenkelser.

45 Det har igjennom alle år vært lett for de enorme kapitalinteresser som styrer de
styrende å holde oss i sjakk med appellen til fedreland - ja, og til Gud, som alltid
er grei å ta til i et knipetak. Bare at de såkalte kaffedrikkende foran TV-
apparatene med ett er begynt å gjennomskue det bedraget de er utsatt for natt
og dag: At anstendige mennesker forsvarer kristne idealer ved å gripe til sverdet,
50 og det vil si de kjernefysiske våpen - altså utslettelsen. At de som skriker
fedreland til en hver tid, elsker dette fedrelandet så meget høyere enn
kaffedrikkene. De kaller oss til og med landsforrædere når det passer dem. De
henviser stilltiende til sin uforglemmelige innsats. Så er det bare det at det biter
ikke lenger på oss. En ung kjekkas uttalte til Morgenbladet en gang at han så
55 rødt når han så atommerket. Vel, så er vi kommet dit at vi ganske enkelt sier at,
ja, la ham se rødt da, det sjenerer ikke oss. Oss er det om å gjøre at verden
overlever, menneskene, at de overlever.

På mine reiser i vårt velsignede land i det året som nå går på held, og i
60 grannelandene med, er jeg kommet i samtale med unge, intelligente mennesker
av begge kjønn, ikke utpreget opprørske, men tenkende. Og de er med det ikke
det spor imponert av oldingers tankegang, ikke av helters gjerninger. De sier helt
greit at det var sikkert vel og bra den gangen før atombomben, men nå
interesserer det oss ikke lenger. Det er blitt så selvfølgelig for en at det nesten
65 sjokkerer en gubbe som meg, ja, jeg får så lyst til å forsvare vår egen gloriøse tid!

Men den lysten fortar seg nokså fort. Noen av dem har allerede sett dokumentarfilmen Krigsspillet - om menneskehetens undergang så sant det
70 fortsetter i dagens politiske spor. Men de aller fleste trenger ikke ha sett den en gang, de vet, de er opplyste på en helt annen måte enn vårt slektledd var. De vil avskaffe gubbeveldet, de vil ikke vite av såkalt realpolitikk, bygget på det de gamle kalte erfaring, at historien gjentar seg. Det er jo akkurat det den ikke gjør, sier de frimodig. Om de har kort skjegg eller langt hår er likegyldig i denne
75 sammenheng. De tenker, så enkelt er det. Og tenke, ja, det er kanskje det de gjør ved de meget omtalte kaffekopper også, til og med altså i damebladene.

Vi snakker så meget om ungdomskriminaliteten, den er ille nok, men den er bare en svak gjenglans av den kriminalitet som krever millioners liv, og den
80 utøves ikke av ungdom. Tvert imot: Av autoriserte vaneforbrytere, svært ofte med kirken i ryggen.

Kilde

Torild Skard (red): Ny radikalisme i Norge. Oslo 1967, s. 200-202.

Emner

Atomvåpen, Innlegg i radio, Krig

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kan-vi-ha-en-mening>